

стандартах [3] та й науковці-дослідники так і не запропонували класифікацію, яка б максимально охоплювала всі особливості аналізованих мас-видань. Тому окреслена тематика, вважаємо, потребує подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Асоціювання студентської журналістики: через навчання до професійного розвитку : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2008. – 152 с.
2. Брагіна І. М. «Креденс» – спроба створення незалежного студентського видання / І. М. Брагіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2381>
3. Видання. Основні види. ДСТУ 3017-95.
4. Молодь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Молодь>
5. Дофнер М. Майбутнє журналістики / М. Дофнер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dialogs.org.ua/crossroad_full.php?m_id=10074
6. Інтернет-видання будуть змушені проходити державну реєстрацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipc.kiev.ua/?p=88>
7. Кузнєцова О. Д. Правові гарантії незалежної преси / О. Д. Кузнєцова // Українська періодика: історія і сучасність. – Л. : [б. в.], 1999. – С. 381–384.
8. Недопитанський М. І. Сучасна українська періодика: типологічний аспект / М. І. Недопитанський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1553>
9. Розанов К. А. Типология современной студенческой прессы России / К. А. Розанов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sgu.ru/files/nodes/39239/RozanovKA_Tipologija_sovremennoj_studencheskoj_%20pressi_Rossii.pdf
10. Самусенко Є. Псевдодемократія студентських ЗМІ / Є. Самусенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/185741>
11. Свобода слова – одна з демократичних свобод, визначених Конституцією України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.univ.kiev.ua/?act=view&id=884>
12. Сірінюк-Долгарьова К. Специфіка діяльності студентських друкованих ЗМІ України та США: порівняльний аспект / К. Сірінюк-Долгарьова // Вісник Київського міжнародного університету (журналістика, медіалінгвістика, кіномистецтво). – Вип. 7. – К. : КиМУ, 2008. – С. 152–159.
13. Тимошик М. С. Українські видавничі стандарти: до питання про концепцію розробки і впровадження у практику вітчизняного книговидавництва / М. С. Тимошик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1702>
14. Правила реєстрації друкованих ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medialaw.kiev.ua/news/1010/>
15. Briggs M. Journalism 2.0. How to survive and thrive / M. Briggs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kcnn.org/resources/journalism_20/

УДК 655.525

О. Д. Гавриленко – магістр Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

М. С. Тимошик – доктор філологічних наук, професор Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблематика сучасних видань перекладної літератури в Україні

Роботу виконано на кафедрі видавничої справи та редагування Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка

Розглянуто питання сучасного розвитку перекладацької діяльності в Україні. Тема охоплює здобутки українського перекладу в період незалежності, питання сучасної роботи перекладача, проблеми існування перекладної літератури на видавничому ринку. Здійснено спробу зафіксувати проблеми сучасного етапу роботи перекладачів.

Ключові слова: український переклад, перекладач, видавничі справи.

Гавриленко А. Д., Тимошик М. С. Проблематика современных изданий переводной литературы в Украине. Рассматриваются вопросы современного развития переводческой деятельности в Украине. Тема охватывает достижения украинского перевода в период независимости, вопрос современной работы переводчика, проблемы существования переводной литературы на издательском рынке. Осуществляется попытка зафиксировать проблемы современного этапа работы переводчиков.

Ключевые слова: украинский перевод, переводчик, издательское дело.

Gavrylenko O. D. Timoshik M. S. Publishing Problems of Translated Literature in Ukraine. The article observes the modern development of translation in Ukraine. Subject covers achievements of the Ukrainian translation in the period of the independence, the question of the modern interpreter, the non-existence of translated literature in the publishing market. It attempts to fix the problem of contemporary work of translators.

Key words: Ukrainian translation, translator, publishing sphere.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність дослідження полягає в потребі визначити орієнтири українського перекладу в часи незалежності, оцінити базу, яка лишилася після радянських часів, виокремити сучасні методики перекладу, дати оцінку сучасній перекладній літературі. Сьогодні в українській видавничій справі дуже гостро постала проблема видання перекладної літератури, якісного українського перекладу на ринку. Низку проблем можна визначити так: проблема фінансування перекладів; оплата роботи перекладача й редактора; брак підготовки молодих перекладачів; нестача спеціалізованих редакторів перекладної літератури. На мій погляд, це дуже значущі проблеми, яких не може оминати увагою видавець-професіонал.

Відрядно, що реакція на таку ситуацію в Україні є. Проводяться семінари з художнього й наукового перекладів, фахівці збираються на круглі столи й обговорюють актуальні проблеми, які існують у перекладі. Вочевидь, нагальним стало перебування в такому дискурсі, який би висвітлював перекладацькі здобутки в Україні. Щоправда, оцінити значення заходів, що проводяться, однозначно сьогодні неможливо, оскільки гарні ідеї та помисли впираються в ринкові умови, у брак фінансування, «вибивання» можливих грантів і підтримок. Коли для видавця створюються такі умови, тоді він вимушений розділяти для себе поняття виробництва продукту та його якості.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У науковій і навчальній літературі переклад висвітлено з таких позицій:

- простеження розвитку перекладацької майстерності в Україні;
- історія перекладознавства;
- роль і здобутки перших перекладачів;
- причини зародження знаменитої української школи перекладачів;
- коротке висвітлення життєвого та творчого шляху найвидатніших українських перекладачів

XX століття.

Передусім, не досить яскраво висвітлено оцінку здобутків і хиб українських перекладачів у період незалежності, сучасну роботу перекладача й сучасні методи перекладу, недостатньо повно досліджується ринок перекладної літератури в Україні (обмежується констатаціями та коментуванням статистичних розкладок). Виникає також потреба укладання покажчика доступних сьогодні перекладознавчих праць українських науковців. Така робота, вочевидь, має передбачити майбутнє українського перекладу, покращити роботу перекладача, а надто – підготовку перекладачів, зокрема допомогти перекладачам-початківцям досягти належного професійного рівня, пояснити їм специфіку роботи.

Ґрунтовні матеріали з цього питання розробили В. Коптілов, М. Стріха, Т. Шмігер, Р. Зорівчак (див. список використаної літератури).

Мета дослідження – вивчити особливості видання перекладної літератури в Україні.

Завдання статті:

- визначити орієнтири українського перекладу в часи незалежності;
- оцінити базу, яка лишилася після радянських часів;
- проаналізувати стан сучасної перекладної літератури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Переклад твору будь-якого стилю, написаного іноземною мовою – унікальне явище, варте подивування й дослідження в сучасних реаліях української видавничої справи. Українські видавництва радянських часів завжди пишалися змогою подавати своєму відданому читачу яскраві зразки перекладацької

майстерності відповідних фахівців. Українського читача заохочували читанням зарубіжної літератури правильною, багатого, подекуди вишуканою й дуже різноманітною рідною мовою.

Так було в радянський час. Тоді створено потужну школу перекладу, яка мала сильне коріння. Продукт праці визнаних фахівців був якісним і винятково тяжів до класичності, ніколи не відмовляючись збагатити твір рідним лінгвістичним колоритом.

Процес перекладу багатокomпонентний, він характеризується не тільки високим професіоналізмом людини, яка ним займається, а й здібністю фахівця врахувати тонкощі (подекуди й суто теоретичні), пов'язані зі створенням його як текстологічного феномену. Створення самого перекладного тексту – справа одного фахівця, а доведення його до ознак видавничого продукту – проблема вже іншого спеціаліста, яким неодмінно має бути редактор. Знання засад саме редагування перекладу визначає якість того чи іншого комплексного твору, яку оцінюватиме аудиторія [6].

Щоб той чи інший перекладний твір міг існувати, треба враховувати умови його існування на всіх етапах – створення, редагування, вихід на видавничий ринок. Тому ми вважаємо, що розглядати явище перекладної літератури доцільно в цій триєдиній позиції.

Потрібно адекватно оцінити ту історію українського перекладу, яка активно розвивалася в радянський час, побачити здобутки й хиби українського перекладу в період незалежності, проаналізувати сучасну роботу перекладача та сучасні методи, якими він у ній послуговується, тобто поглянути на практичну сторону його роботи.

Слід пояснити загальну ситуацію в перекладі й важливість методичної, сумлінної роботи в цій галузі. На наш погляд, сформувався не надто правильний погляд на спадщину знаменитої школи перекладачів, яка склалася в Радянському Союзі. Її робота у видавничому або навіть у віддалено культурологічному плані має значні недоліки. Для порівняння, за доби «розстріляного відродження» перекладацтва як такого не існувало. Перекладач мав класичну філологічну освіту, відповідно, строго оформлялося замовлення; перекладацьку роботу непогано оплачували, перекладач також мав певну свободу дій і не так жорстко залежав від видавництва. Інша справа, що в той час ускладнено доступ до оригіналів, а також не можна оминати той факт, що багатьох талановитих перекладачів до початку війни розстріляли.

В українському перекладацтві очевидним є професійний і духовний зв'язок шкіл, тут наявна прозора періодизація та, власне кажучи, видно розвиток майстерності й найкращі здобутки та стимули перекладацьких груп. Стосовно перекладачів «розстріляного відродження» радянські видавництва чинили явну безчесність. Вони видавали якісні переклади 20–30-х років без зазначення імені перекладача, оскільки того розстріляли за наказом влади. Так виникали анонімні переклади і їх кількості, треба сказати, вистачало.

Виокремимо головні хиби радянського перекладацтва:

1) вальний характер перекладів, що виконувалися без чіткої видавничої програми. Це означає, що перекладали все, що існувало й було. На перекладача сильний вплив мав редактор;

2) щоправда, багато творів лишалися поза перекладом через ідеологічні й естетичні забобони. Цих творів не маємо й по сьогодні;

3) переклад, навіть досконалий, жорстко рецензували, до нього застосовували цензуру, яка йшла вглиб у лінгвістичні й поняттєві нетрі, заборонялося використовувати навіть питомі українські слова.

4) із перекладів «викидалися» важливі авторські розділи, які суперечили панівній ідеології (духовно-релігійні роздуми, дискусії персонажів навколо гострих політичних або соціальних проблем тощо);

5) переклад не міг бути вияскравлено українським, місця, які перекладачі подавали надто яскраво, мистецьки, дещо в особистому стилі, жорстко редагували й переправляли. До того ж у перекладі певного твору мала бути першість російських перекладачів.

6) багато поважних фахівців перекладали певний твір не напряму, а з іншої мови (переважно з російської), часто виконували замовний переклад без знання мови оригіналу, за послугування підрядником, який подекуди виготовляв не сам перекладач;

7) бюрократичний підхід до перекладачів: поважний перекладач не міг пропустити перед собою молодого талановитого колегу. Так було з Лукашем і Рильським, Стусом та Бажаном [14, 211–303].

Вочевидь, із приходом незалежності ситуація змінилася ще на гірше: видання якісної перекладної літератури припинилося, сфера загалом утратила багато фахівців (як редакторів, так і перекладачів).

Тепер можна зазначити особливості перекладацтва в наші часи:

- 1) читачам потрібно багато перекладів, які варто якісно виконати й видати;
- 2) багато текстів перекладачі мають перекласти по-новому, щоб твір набув усіх структурних і змістових особливостей оригіналу;
- 3) деякі видавництва починають обговорювати можливості перекладу української літератури (зокрема сучасної) в Європі. Такі проблеми на сьогодні абсолютно невиправдані, їм припотрібно приділяти багато уваги, оскільки репрезентація вітчизняної літератури потрібна небагатьом. Україну мають пізнавати по-іншому (якщо досі не пізнали), до того ж літературні переклади з української мови за кордоном є;
- 4) існує потреба забезпечити перекладачів оригіналами, співпрацювати із зарубіжними видавництвами, які б пропонували напряму свої книги для перекладу в Україні;
- 5) якщо в радянський час видання перекладів мало вальний характер, то зараз усе змінилося на обережне точкове видавництво перекладної літератури за підтримки посольств, фондів, окремих спонсорів;
- 6) видавництва мають свої пріоритети, а тому окремих перекладних текстів не хочуть видавати;
- 7) робота перекладача – неприбуткова (\$3–5 за 1800 знаків).
- 8) на цьому ґрунті майже неможливим стає виховання молодих перекладачів;
- 9) немає доброї критики перекладу. Лише на рівні дискусій, які дуже рідко розгортаються в літературних журналах, та й то не надто ґрунтовних;
- 10) немає й власне дискусії про переклад, яка б охоплювала такі аспекти, як доцільність, культура, мова.

Робота з перекладною літературою займає значне місце в сучасній роботі редактора. Протягом цього процесу виникають проблеми, пов'язані з якістю тексту й культурою книги. Звісно, редактор повинен стежити, аби переклад відповідав нормам редагування перекладної літератури (у випадку, якщо мова оригіналу була не українською чи російською). Часто при створенні перекладного видання не зазначають мову оригіналу, ім'я та прізвище перекладача (-ів). Важливим аспектом роботи редактора над цим видом тексту є нейтралізація помилок сприйняття, які виявляються в перекладі з мови оригіналу.

На сьогодні постала значна потреба проаналізувати роботу редактора над перекладом іноземного твору й сформулювати вимоги та рекомендації, основоположні принципи й засади в цьому виді редагування, удосконалити співпрацю перекладача (фахівця з іноземної мови) й редактора в роботі над удосконаленням перекладного тексту.

Виділимо помилки та труднощі, проблемні місця, які виникають при роботі редактора з перекладом, причому неважливо – у художній літературі чи в повсякденній публіцистиці.

1. Під час перекладу можуть виявлятися порушення стилістики тексту, проявлятися надмірна художність і насиченість метафорами. Звісно, треба враховувати двоїстість стилю перекладача й оригінального автора, проте все-таки варто стежити за збереженням барв мови оригіналу. До того ж це може заважати адекватному сприйняттю основної думки тексту. Перекладач повинен дотримуватися чіткості у своїй роботі, не використовувати різноманітних мовних елементів, які не підтримують настроїв оригінального твору й не відповідають його характеру [7, 42].

2. Суттєвий недолік перекладів – буквалізм у різних його виявах (граматичний, лексичний, фразеологічний). Але українські перекладачі схильні й до вільностей, крайнім і часто механічним проявом яких стали банальні помилки та неухважність до фактичної інформації.

3. Відсутність фонових знань у перекладачів, що призводить і до смислових помилок у цій галузі [12].

4. Висока концентрація типових елементів із неоднозначним ставленням до них реципієнта (наприклад невиправдана тавтологія та рваний синтаксис перекладу, залишений після недопрацювання тексту).

5. Недобросовісне ставлення до перекладу, виконання його за допомогою комп'ютерних програм, поспішне редагування машинного перекладу.

6. Помилки внутрішньомовного перекладу (помилки неточних адаптацій). Вони виникають при адаптації текстів, написаних старою українською мовою, до нової.

7. Помилки «надто важливого перекладу»: у сучасних ЗМІ з'явилася тенденція подавати різноманітні зарубіжні матеріали в перекладі українською мовою. Неврахування особливостей систем різних мов, здійснення швидкого механічного перекладу таких статей інколи призводить до викривлення інформації, «переливання з пустого в порожнє», вживання деструктивних мовних конструкцій. До того ж нікому не відомо, чому той чи інший зарубіжний текст так став потрібним українському читачеві.

8. Поява відмінностей емоційних відтінків перекладу й оригіналу.

9. Орієнтація українського перекладача на російський переклад, замість оригіналу.

10. Від якості перекладу залежить і те, як продаватиметься книжка та як читатимуть цього автора надалі й, загалом, чи не зникне в нас бажання читати. Напевно, не всі видавництва це чітко усвідомлюють і на книжкових полицях часто можна побачити дивовижне: комп'ютерний переклад, з одноразовим прочитанням від коректора (і це – у найкращому разі) – так було з перекладом роману Орхана Памука «Сніг» (виконаний О. Кульчицьким).

11. Наслідування хибних традицій. Приклад такої помилки – переклад назви повісті Джерома Селінджера «Над прірвою у житті». В оригіналі твір має назву «A Catcher in the Rye» – «Ловець у житті». Класична назва була елементарно скалькована з російського варіанта «Над пропастью во ржи».

Можна з упевненістю стверджувати, що редагування перекладного тексту – складний процес, який потребує комплексного підходу й розробки методологічних засад.

Така важливість обумовлена підтримкою доброї якості тексту й культури видання загалом. У редагування перекладів входить не лише вдосконалення змістової й стилістичної частини, а й визначення доцільності використання адаптації текстів, перевірка смислової точності перекладу, посилення здатності читача до сприйняття цього тексту.

Також постає значна потреба у виданні адекватних підручників з іноземних мов, а саме в якісній заміні підручників радянського типу на нові з урахуванням позитивних сторін перших. Передусім потрібно вводити лексичні розширення знань мови та поглиблене вивчення самої її системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сприйняття тексту під час роботи перекладача надто відмінне від того, як сприймає текст безпосередньо читач. Хоча безпосередності справді більше у творчій лабораторії перекладача. Очевидно, що перекладач працює з оригіналом твору, тому він ближчий до нього вже за своїм статусом. Під час своєї роботи перекладач може простежити за оригінальним текстом на рівні фрази або розділу. Він виокремлює кілька варіантів інтерпретації іноземного тексту українською мовою, із цих варіантів обирає найкращий, найвлучніший, найдоцільніший. Так, у свідомості перекладача виокремлюються ті пласти тексту, що лишаються недоступними для читача, які сприймає власне переклад. Перекладач передає не тільки знакову й значеннєву систему твору, а й керує його розумінням. Мова для нього слугує механізмом, через який він пропускає власне смислову систему твору. Від адекватності цієї дії напряду залежить якість перекладу.

Отже, перекладач виступає не просто інтерпретатором, творцем, знавцем мови та культури – він є найчеснішим суддею для твору, його найкращим поціновувачем, а значить, ніхто краще за перекладача не представить твір, тобто він фактично є двостороннім репрезентатором культури.

Це ті явища, які окреслюють значення й позицію перекладача в культурному житті людини, культурному збагаченні країни, культурних зв'язках і спілкуванні. Певно, якщо перекладача сприйматимуть саме так, то це буде на користь його праці.

Тож в Україні має продовжуватися робота в галузі перекладу. Перекладачі повинні, зрештою, обговорити та встановити сучасні перекладацькі норми. Потрібна школа перекладачів на зразок радянської, яка була дуже плідною у свій час і діяльність якої перервалася перед розпадом Радянського Союзу.

Переважно мають визначитися стандарти перекладацької діяльності, доцільність застосування тих чи інших засобів. Щоб зміст і форма твору адекватно передавалися, перекладачі повинні мати доступ до фондів оригінальних текстів, аби не було проблем із авторським правом. У перекладацькій галузі очікується також дискусія про потрібні для українського читача переклади, хоча за часи незалежності українські перекладачі мають значні здобутки у своїй праці.

Список використаної літератури

1. Ажнюк М. Т. Актуальні питання перекладу художньої літератури / Ажнюк М. Т. – Ужгород, 1981. – 32 с.
2. Бабич Н. Д. Основи теорії і практики перекладу / Бабич Н. Д. – Чернівці : Рута, 2003. – 103 с.

3. Багмут Й. А. Проблеми перекладу суспільно-політичної літератури українською мовою / Багмут Й. А. – К. : Наук. думка, 1968. – 300 с.
4. Гайнічеру О. Поезія і мистецтво перекладу / Гайнічеру О. – К. : Дніпро, 1990. – 212 с.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози) / Зорівчак Р. П. – Л. : Вид-во Львів. ун-ту, 1989. – 216 с.
6. Ковганюк С. Практика перекладу / Ковганюк С. – К. : Дніпро, 1968. – 276 с.
7. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / Коптілов В. В. – К. : КДУ, 1971. – 132 с.
8. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / Коптілов В. В. – К. : Вища шк., 1982. – 165 с.
9. Криса Б. С. Світоглядні аспекти художнього перекладу / Криса Б. С. – К. : Наук. думка, 1985. – 128 с.
10. Основи перекладознавства : навч. посіб. – Чернівці : Рута, 2008. – 310 с.
11. Переклад як процес : навч. посіб. – Чернівці : Рута, 2008. – 36 с.
12. Содомора А. Наодинці зі словом / Содомора А. – Л. : Літопис, 1999. – 475 с.
13. Типологія перекладу : навч. посіб. – Чернівці : Рута, 2008. – 94 с.
14. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / Стріха М. – К. : Факт, 2006. – 344 с.
15. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Шмігер Т. – К. : Смолоскип, 2009. – 344 с.

УДК [070. 1 + 0.50] (477)

В. О. Гандзюк – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувач кафедри журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського

Основна проблематика практичних фахових видань для журналістів України

*Роботу виконано на кафедрі журналістики ВДПУ
ім. М. Коцюбинського*

У статті здійснено аналіз вітчизняних практичних видань для журналістів і визначено основну проблематику публікацій, зокрема йдеться про свободу слова в Україні, заангажованість ЗМІ, недотримання мас-медійниками професійної етики, національну безідейність українського інформаційного простору, юридичну неграмотність журналістів, використання маніпулятивних технологій.

Ключові слова: засоби масової інформації, практична журналістика, фахові видання, публікації, проблематика.

Гандзюк В. О. Основная проблематика практических профессиональных изданий для журналистов Украины. В статье анализируются отечественные практические издания для журналистов и определяется основная проблематика публикаций, в частности речь идет о свободе слова в Украине, заангажированности СМИ, несоблюдении работниками масс-медиа профессиональной этики, национальной безидейности украинского информационного пространства, юридической неграмотности журналистов, об использовании манипулятивных технологий.

Ключевые слова: средства массовой информации, практическая журналистика, профессиональные издания, публикации, проблематика.

Gandzyk V. O. The Basic Range of Problems of Practical Professional Editions for the Journalists of Ukraine. In the article home practical editions are analysed for journalists and the basic range of problems of publications is certain, in particular, the question is about freedom of speech in Ukraine, engaged of mass-media, failure to observe by the workers of mass-media of professional ethics, national absence of principles and ideals of Ukrainian informative space, legal illiteracy of journalists, about the use of manipulation technologies.

Key words: mass-medias, practical journalism, professional editions, publications, range of problems.

Постановка наукової проблеми, її значення. Ефективний розвиток сучасних мас-медіа неможливий без відповідних спеціалізованих видань, присвячених удосконаленню журналістами своєї творчої майстерності та професійних навичок. У вітчизняному журналістикознавстві чільне місце в цьому напрямі посідають переважно теоретичні фахові збірники й журнали. Натомість періодики, головне завдання якої – підвищення якісного рівня практичної підготовки, зовсім небагато. До популярних та авторитетних серед працівників різних видів ЗМІ передусім належать три таких часописи, як «Журналіст України», «Телекритика» та «Телерадіокур'єр».